

Економічна теорія

Тетяна ОДІНЦОВА

**ІНФОРМАЦІЙНІ ПРАКТИКИ
ЕКОЛОГІЧНОГО, СОЦІАЛЬНОГО
ТА КОРПОРАТИВНОГО (ESG) УПРАВЛІННЯ
ЯК РУШІЙ СТВОРЕННЯ ВАРТОСТІ**

Резюме

Досягнення цілей сталого розвитку значною мірою залежить від інформаційних практик, основою яких є підтримка процесу ухвалення рішень. Це дослідження присвячене рекомендаціям у структурі та методології інформаційної підтримки сталого розвитку. Його створення мотивоване різноманітністю та низьким рівнем конвергенції інформаційних практик, а також має на меті визначити шляхи їхньої трансформації для створення ESG-цінностей (де ESG – екологічне, соціальне, корпоративне управління) та управління сталим розвитком. Дослідження ґрунтується на якісному аналізі з узагальненням, категоризацією та інтерпретацією даних відкритих джерел, таких як односпрямовані дослідження, бази даних нефінансової звітності та ESG-рейтингів, програмні документи, правила і стандарти відповідальної звітності, професійна аудиторська аналітика та інші. Для обробки даних переважно використано тематичний, логічний та порівняльний типи аналізу. Теоретична основа дослідження ґрунтується на теоріях соціальних наук, зокрема на інтерпретаційній парадигмі. Проведено оцінювання якості інформаційного поля та запропоновано шляхи модернізації сучасної системи інформаційних практик відповідно до вимог прозорого ESG-середовища для створення цін-

---

© Тетяна Одінцева, 2024.

Одінцева Тетяна, кандидат економічних наук, доцент, науковий керівник, Академія IDEA, Моста, Мальта. ORCID: 0000-0002-3093-3368. Е-мейл: tatyana@ideamalta.com

ності. Запропоновано нові підходи щодо ведення ESG-звітності та розроблено інтегровану балансову модель сукупних капіталів, задіяних у створенні ESG-цінностей. Аналіз різноманіття корпоративної організаційної звітності дає змогу виокремити дві ключові моделі для кращого розуміння та подальшої конвергенції. Рекомендації щодо трансформації бухгалтерського обліку, нефінансової звітності, впорядкування та методологічного розвитку суміжних практик можуть бути використані в програмних, рекомендаційних та нормативних документах, що структурують інформаційне поле сталого розвитку.

Ключові слова:

ESG, сталий розвиток; інформаційні практики; звітність; бухгалтерський облік.

Класифікація за JEL: O10; M40; M48; C81; O44.

8 рисунків; 68 джерел літератури.

Постановка проблеми та огляд літератури

Як глобальний тренд, підхід ESG (екологічне, соціальне, корпоративне управління) сьогодні розглядається як частина довгострокової політики створення цінності та є рушієм сталого розвитку. За оцінками Bloomberg, «ринок ESG може перевищити 40 трильйонів доларів до 2030 року, виходячи з нашого сценарного аналізу, закріпивши 140 трильйонів доларів прогнозованих активів під контролем управлінців (AUM) у всьому світі, незважаючи на 70% сповільнення зростання і поляризацію настроїв» (Bloomberg, 2024). За даними аналітиків Ernst & Young (EY), Capital Groups та Bankrate, 89% інвесторів враховують ESG-фактори у своїх інвестиційних рішеннях, коли для великих компаній цей показник сягає 99%, і лише 13% інвесторів розглядають це як тимчасову тенденцію (Capital Group, 2023; Bankrate, 2023; Ernst & Young, 2022).

Прозоре інформаційне середовище має важливе значення для забезпечення сталого управління, відповідальних практик і діяльності галузей,

компаній та інвесторів. Це значно розширило коло учасників процесу обміну інформацією та стейкхолдерів ESG-даних – бізнес, неурядові організації, інвестори та кредитори, уряди, регуляторні органи, міжнародні організації, суспільство чи окремі громадяни. Вони потребують актуальної та достовірної інформації, аби задовольнити свої потреби щодо сталого розвитку для побудови політики створення ESG-цінностей. Це впливає на весь спектр інформації і пов'язаних з нею практик, включаючи корпоративну звітність, бухгалтерський облік, аудити та підтвердження достовірності інформації, системи оцінювання та аналізу ESG (у т. ч. загальних рейтингів і рейтингів інвесторів).

Важливість цієї інформації можна довести за допомогою релевантних звітів. Аналітичний огляд Міжнародної федерації бухгалтерів показав, що згадки про ESG з'являються у звітності у «95% з 1 350 досліджених компаній у різних країнах, і 64% компаній зараз проходять аудит / перевірку щодо частини інформації, яку вони надали у 2021 році» (IFAC, 2023). У багатьох юрисдикціях відповідальна звітність стала обов'язковою, наприклад, у ЄС з 2025 р. (щодо року, який закінчується 31 грудня 2024 р.) звітність зі сталого розвитку буде обов'язковою для майже 50 000 компаній відповідно до Директиви ЄС про корпоративну звітність зі сталого розвитку (CSRD) (Official Journal of the EU, 2023). Агрегатори інформації з ESG, рейтинги та послуги з аналізу звітів становлять швидко зростаючий ринок інформаційних послуг. За статистикою Mordor Intelligence, обсяг ринку рейтингових послуг у сфері ESG оцінюється в 10,37 млрд дол. США у 2024 р. і, як очікується, досягне 15,42 млрд доларів США до 2029 р., тобто зросте на 8,25% протягом прогнозованого періоду (Mordor Intelligence, 2024).

Незважаючи на швидке поширення практик інформування про ESG, якість даних, що розповсюджуються, оцінюється користувачами як «невисока» чи навіть «незадовільна». За даними Deloitte, «53% глобальних респондентів вказали на «низьку якість або ж відсутність даних та аналітики з ESG», водночас ще 33% повідомили про «низьку якість інвестиційної звітності зі сталого розвитку», що стало двома найбільшими перешкодами на шляху до впровадження сталого інвестування. (Deloitte, 2023). За даними PwC, «лише 29% інвесторів вважають, що поточна звітність компаній адекватно описує вплив ESG на ефективність бізнесу» (PwC, 2021). У цільовій консультації щодо функціонування ринку ESG-рейтингів у звіті ЄС за 2022 рік 84% респондентів вважають, що інформаційний ринок сьогодні не функціонує належним чином, 83% відзначили недостатню прозорість використовуваних методологій, а 91% – значну упередженість методологій, що використовуються провайдерами, 81% оцінили рівень кореляції ESG-рейтингів як неадекватний, ще 80% вказали на властивості та тенденції ринку до потенційних конфліктів інтересів (European Commission, 2022).

З огляду на важливість та високий попит на інформацію щодо ESG виникла критична потреба у переоціненні її якості, релевантності та прозорості для подальшого ухвалення рішень, а також з метою підвищення ефективно-

сті практик забезпечення такої інформації. Досі немає цілісного підходу до повного циклу інформаційних практик. Вони охоплюють різні етапи, методології збору та обробки даних, осіб, які їх створюють, та оформлення результатів. ESG-звітність є продуктом обліку і вимірювання екологічних, соціальних та корпоративних впливів, адже вона потребує використання широкої вибірки джерел, дотримання різноманітних концепцій й стандартів, представлених у великому розмаїтті. Бухгалтерський облік зазвичай не повністю пов'язаний з інформацією про сталий розвиток через власну специфіку методів та об'єктів, тому його частина може бути піддана сумніву або перебільшена. Сторонні рейтинги та ESG-рейтинги базуються на різних джерелах інформації, у т. ч. на публічній звітності, ЗМІ, незалежних базах даних, урядових, неурядових організаціях, даних компаній та результатах опитувань. Відомі сотні рейтингових баз даних, які використовуються для дослідження сталого інвестування та корпоративного управління, оцінювання ризиків і можливостей для різних галузей, бізнес-моделей. Вони надаються такими гігантами ESG-аналітики, як MSCI (Morgan Stanley Capital International), Dow Jones Sustainability Indices, Bloomberg, ISS (International Shareholders Services) та багатьма іншими, публікуються на платформах (таких як Barra, RiskMetrics, FactSet, POINT, StyleResearch, Aladdin, ARISTA) та активно використовуються інституційними інвесторами, управліннями активів, компаніями чи іншими стейкхолдерами у процесі прийняття рішень. Основний акцент у наданій інформації традиційно робиться на двох ключових групах стейкхолдерів – інвестори та керівники компаній.

Використання даних про ESG насамперед зосереджується на фінансових аспектах прийняття рішень. Увага концентрується на традиційних цілях, таких як окупність інвестицій, прибутковість, створення цінності та зниження ризиків для інвесторів і менеджерів. Таким чином, навіть якщо сталий розвиток є пріоритетом, ESG-інформація здебільшого забезпечує не відповідальні практики, а насамперед репутаційні вигоди, привабливість для поставальників капіталу. Однак, якщо ми прагнемо досягти поставлених нефінансових цілей, ми повинні використовувати фінансові стимули аби змусити цю систему працювати. Хорошим прикладом цього є Система торгівлі квотами на викиди для вуглецевих ринків, яка використовує фінансові стимули з метою заохочення в «зеленому» порядку денному.

Навіть поверхневий аналіз наукової літератури свідчить про брак комплексних досліджень, які охоплювали би весь цикл збору, обробки та контролю зовнішньої і внутрішньої інформації, щоб зробити існуючі практики пошуку інформації не фрагментарними, а колінеарними. Дослідження найбільш поширених інформаційних практик здебільшого є внутрішньо дисциплінарними або охоплюють «пучки» очевидно пов'язаних між собою академічних дисциплін. Тривожними виглядають і тенденції надмірного теоретизування в досліджуваній сфері. Мета статті – надання комплексного погляду на інформаційні та контрольні практики в порядку денному сталого розвитку, дослідження конкретних шляхів їхньої трансформації, насамперед бухгалтерсько-

го обліку, звітності ESG, аналізу та аудиту даних з метою створення прозорого інформаційного середовища сталого розвитку.

У нещодавніх бібліометричних дослідженнях проведено аналіз новітніх тенденцій щодо інформації про сталий розвиток загалом та в окремих предметних галузях. Паско та ін. (2021) вважають, що «питання сталого розвитку (наприклад, звітність зі сталого розвитку, корпоративна соціальна відповідальність та розкриття інформації про сталий розвиток), схоже, незабаром стануть основними напрямками досліджень».

Маас та ін. (2016) виокремлюють чотири основні взаємопов'язані практики для впровадження цінностей ESG у корпоративну діяльність, які мають увійти в інтегровану, сталу систему управління – оцінка, облік та контроль, звітність та управління. Флеача та ін. (2023) виокремлюють два рівні моніторингу та звітності зі сталого розвитку – рівень країн й рівень компаній. Рівень країн здебільшого представлений індексами, розробленими Мережею рішень сталого розвитку ООН для вимірювання здатності країн досягати Цілей сталого розвитку та моніторингу прогресу. Рівень корпоративної інформації про результати діяльності у сфері сталого розвитку представлений чинними стандартами та системами звітності.

Найбільш поширеними темами досліджень у зазначеній сфері є питання трансформації корпоративного розкриття інформації та звітності зі сталого розвитку (Chopra, 2024; Kareiva et al., 2015; Miln & Gray, 2013; Fleaca et al., 2023), обліку сталого розвитку (Chopra, 2024; Chetanraj, 2023; Bebbington et al., 2001; Bebbington et al., 2017; Hopwood, et al., 2010; Bebbington & Larrinaga, 2014; Unerman & Chapman, 2014), забезпечення якості звітності щодо сталого розвитку (Haider & Nishitani, 2019; Dewi & Widyawati, 2023; Radhouane et al., 2020), результативності сталого розвитку, ESG-індикаторів та рейтингів для управління стратегіями, підтримки відповідальних імпаکت-інвестицій, розподілу «зеленого» капіталу та оцінювання внеску компаній та країн у сталий розвиток (Luque-Vílchez et al., 2023; Sandberg et al., 2022; Fleaca et al., 2023; Halper et al., 2022; In, et al., 2019). У цій статті увагу зосереджено переважно на перших двох напрямках.

Еволюція корпоративної звітності пройшла довгий шлях (Suys et al., 2020) і здебільшого визначалася запитом зацікавлених сторін щодо включення фінансових та нефінансових даних в оцінювання діяльності компанії. Звітність зі сталого розвитку поєднує ці показники, щоби продемонструвати економічний, екологічний і соціальний вплив компанії (Babič & Biloslavo, 2012; Jovanović & Jovanović, 2022), таким чином «фінансові аналітики та інвестори можуть перенаправляти та прискорювати потоки капіталу на корпоративні інвестиції, що стане вирішенням важливих проблем, пов'язаних з кліматичними кризами та досягненням цілей сталого розвитку» (Arvidsson & Dumay, 2022).

Регулювання належить до важливої частини розвитку ESG-звітності. «Системи звітності зі сталого розвитку забезпечують метод категоризації та регулювання семантики нефінансової інформації. Процес організації охоплює засновані на консенсусі типології, визначення понять, усталеному вокабулярію та методах оцінювання. Концептуальні основи призначені для підвищення точності, достовірності, узгодженості, інтероперабельності» (Esty & Cort, 2020). Різноманітність систем і показників звітності зі сталого розвитку можна трактувати як перешкоду і як можливість водночас. Наразі існує понад 600 різних систем регулювання нефінансової інформації, наприклад стандартів та концепцій ESG, постачальників даних та рейтингової звітності. З одного боку, велика кількість чинних систем регулювання звітності створює ефект «клаптикової тканини», тобто демонструє неоднорідність і сумнівну якість наданої інформації, що ускладнює вибір стандартів та надання звітності. Це приводить до ускладнення корпоративної звітності і, відповідно, до збільшення витрат для бізнесу, оскільки виникає потреба у створенні структурних підрозділів компаній, що мають управляти питаннями сталого розвитку та контролювати показники ESG (Halper et al., 2022). Водночас деякі дослідження виокремлюють певні переваги у різноманітності систем регулювання звітності. Йдеться про ESG-рейтинги, створені на основі більшої кількості баз даних, що підвищує якість аналітики. «Багато провайдерів ESG-рейтингів вважають широке коло джерел інформації, що лежить в основі, сильною стороною своїх рейтингових систем. Наприклад, провайдер рейтингів CSRHub зазначає, що він інтегрує інформацію з понад 900 різних джерел у свій ESG-рейтинг, включаючи ESG-аналітиків, урядові дані, інформацію з краудсорсингу та від неурядових організацій» (CSRHub, 2024). «Огляд основних систем, доступних для інвесторів, показує, що між ними налагоджена суттєва співпраця за відсутності повторень, дублювання чи суперечностей. За деякими винятками, їх можна використовувати в тандемі. Усі вони спираються на Потрійний результат як на фундаментальну концептуальну основу для включення нефінансових показників ефективності в оцінку корпоративної діяльності» (Esty & Cort, 2020).

Найбільш представлені в літературі Стандарти Глобальної ініціативи зі звітності (Global Reporting Initiative), Система інтегрованої звітності IIRC, Стандарти Ради зі стандартів бухгалтерського обліку в галузі сталого розвитку (SASB), Системи звітності про вплив для малих та середніх підприємств (у т. ч. Стандарти звітності про вплив та інвестиції (IRIS), Оцінка впливу та Оцінка пристосованості до майбутніх змін), Стандарти звітності про зміни клімату, (у т. ч. Рада зі стандартів поширення інформації про зміну клімату (CDSB), Протокол розкриття інформації про викиди вуглецю (CDP) та рекомендації Цільової групи з розкриття фінансової інформації, пов'язаної з кліматом (TCFD)), а також Цілі сталого розвитку (SDGs). Флеача та ін. (2023) розділили підходи до моніторингу та звітності зі сталого розвитку на міжнародні стандарти добровільної звітності (наприклад, GRI, SASB, ISO26000, SA8000, AA1000), Міжнародну ініціативу зі звітності зі сталого розвитку (Ста-

ндарти IFRS про розкриття інформації щодо сталого розвитку, розроблені ISSB), Європейську ініціативу зі звітності зі сталого розвитку (ESRS – Європейські стандарти звітності зі сталого розвитку, розроблені Європейською консультативною групою з питань фінансової звітності) та міжнародні інструменти (Принципи Глобального Договору ООН, Принципи відповідального інвестування ООН, Настанови ОЕСР для транснаціональних корпорацій, а також Настанова з комплексної юридичної експертизи ОЕСР щодо відповідальної поведінки у сфері ведення бізнесу).

Останнім часом відбулися певні зміни у стандартах та органах, що їх встановлюють. За результатами Міжнародної конференції з питань зміни клімату, у 2021 р. створено Раду з міжнародних стандартів звітності у сфері сталого розвитку (International Sustainability Reporting Standards Board, ISSB) як міжнародну ініціативу з розробки глобальної системи стандартів для поширення інформації про сталий розвиток. Міжнародний комітет з інтегрованої звітності (International Integrated Reporting Committee, IIRC) та Рада із стандартів бухгалтерського обліку в галузі сталого розвитку (SASB) увійшли до складу Фонду вартісної звітності (VRF), який у 2022 р. об'єднався з Радою зі стандартів поширення інформації про зміну клімату (CDSB) та Радою з міжнародних стандартів звітності в галузі сталого розвитку (ISSB). З початку діяльності ISSB Фонд МСФЗ (надалі в тексті IFRS) випустив 2 стандарти, IFRS S1 та S2 – загальні дані, пов'язані зі сталим розвитком і кліматом, які мають бути інтегровані в річні звіти компаній. Сьогодні під егідою цієї організації відомо три види стандартів звітності зі сталого розвитку – IFRS зі сталого розвитку, SASB та стандарти інтегрованої звітності.

Основні нормативні документи зі звітності щодо сталого розвитку й ESG-звітності були структуровані та представлені у вигляді схеми на рис. 1.

Питання бухгалтерського обліку сталого розвитку були актуальні у 80-х роках і пройшли кілька етапів численних наукових дискусій. Вони охоплюють різні напрямки щодо його теоретичного обґрунтування, методології та принципів, наукового взаємозв'язку та внутрішньодисциплінарного поділу. З огляду на те, як виникли складові облікової практики, бухгалтерські дослідження мають тенденцію обґрунтовувати нові практики теоріями, прийнятими у професійній сфері, а також формулюють нові види й концепції обліку, об'єднуючи їх із суміжними видами діяльності у сфері ESG-управління. Наукові праці з бухгалтерського обліку для сталого розвитку зазвичай ґрунтуються на інтерпретативному дослідницькому підході. Дослідження охоплюють «міждисциплінарний проблемно-орієнтований, а не ізольовано-дисциплінарний підхід до вивчення» (Unerman & Chapman, 2014), щоб сформувати нове розуміння довгострокової ефективності компанії та відповідати стандартам найсучасніших наук про сталий розвиток (екосистемні послуги, розкриття інформації про навколишнє середовище та корпоративна соціальна відповідальність). Згідно з бібліометричним аналізом Четанра (Chetanraj, 2023), найчастіше згадуються такі види обліку: соціальний та екологічний об-

лік, екологіко-управлінський облік, економічно орієнтований облік, екологічна ефективність, вуглецевий облік, «зелений» облік, інтегрований облік, облік впливу та ін. Популярними школами є соціальний та екологічний облік (Gray, 2010; Gray & Laughlin, 2012; Gray et al., 1995; Chopra, 2023) та екологіко-управлінський облік (Dasanayaka et al., 2021; Schaltegger et al., 2013).

Рисунок 1

Стандарти й системи сталого розвитку та ESG

Глобальна система звітності Міжнародної ініціативи зі сталого розвитку

- Стандарти Ради з міжнародних стандартів звітності в галузі сталого розвитку (ISSB)
- Рада із стандартів бухгалтерського обліку в галузі сталого розвитку (SASB)
- Міжнародний комітет із систем інтегрованої звітності (IIRC) Система інтегрованої звітності

Стандарти Глобальної ініціативи зі звітності (GRI)

Стандарти звітності про зміни клімату

- Рада зі стандартів розкриття інформації про зміни клімату (CDSB) - включена до Глобальної рамкової програми Міжнародної ініціативи у 2022 році
- Протокол розкриття інформації про викиди вуглецю (CDP)
- Рекомендації Цільової групи з розкриття фінансової інформації, пов'язаної з кліматом (TCFD)

Цілі сталого розвитку (SDGs) ООН

Стандарти соціальної відповідальності (ISO26000, SA8000, AA1000)

Системи звітності про вплив

- Стандарти звітності про вплив та інвестиції (IRIS)
- Оцінка В впливу
- Оцінка пристосованості до майбутніх змін
- Система обліку, орієнтована на вплив

Європейська ініціатива зі звітності із сталого розвитку (ESRS - Європейські стандарти звітності зі сталого розвитку, розроблені Європейською консультативною групою з питань фінансової звітності)

Джерело: розроблено автором.

Розвиваючи бухгалтерський облік у контексті ESG, доцільно підкреслити ідею обліку впливу, добре представлену Ініціативою Impact-Weighted Accounts Гарвардської бізнес-школи та іншими подібними розробками. Така методологія використовує міждисциплінарний комплексний підхід, заснований на фінансовому обліку, управлінні впливом і розкритті інформації, пов'язаної зі сталим розвитком, для вимірювання впливів, вартісного оцінювання змін у добробуті людини з поєднанням якісних, кількісних і монетарних

підходів. Вони спрямовані на обґрунтування рішень корпоративних менеджерів або надання комплексного уявлення про позитивні чи негативні впливи, спричинені суб'єктом господарювання, з метою ухвалення інвестиційних рішень, які відповідно залежать від ризиків, прибутковості та впливу (International Foundation for Valuing Impacts (IFVI), 2024). Цьому документу передували розробки – «Система рахунків, орієнтованих на вплив продукту» (Serafeim & Trinh, 2020), «Облік впливу на зайнятість у масштабі» (Fadhel et al., 2021), «Облік впливу організації на зайнятість» (Freiberg et al., 2021), «Концептуалізація заробітної плати, нижчої від прожиткового мінімуму: Зобов'язання, важелі та ризики (Keller et al., 2022) та ін. Для кожного випадку запропоновано власну методологію; наприклад, вплив продукту оцінювався в кількох вимірах, у т. ч. за доступністю продукту (кількість і тривалість), використанням споживачами (поширеність, якість і можливість вибору), впливом на навколишнє середовище (рівень забруднення та ефективність) і кінцем циклу життя продукту (придатність до переробки). Для кожного виміру оцінювання визначалися типи необхідних даних, джерела цієї інформації та належний метод, щоб зробити її співмірною та оцінити вплив.

Подібним комплексним підходом є Система звітності щодо оцінення впливу, розроблена Фондом «Економіка впливу» у 2022 р. з двома супровідними документами (Impact Economy Foundation, 2022). Їхньою особливістю є зв'язок з концепцією інтегрованої звітності, яка охоплює створення цінності для суспільства та зацікавлених сторін через вплив суб'єкта господарювання на різні види залученого капіталу (така сама ідея, запропонована в класифікації з шести капіталів Фонду звітності про вартість (Value Reporting Foundation)): «фінансовий, виробничий, інтелектуальний, людський, соціальний та природний капітал» (IFRS Foundation, 2021). Надзвичайно цікавою є концепція звітів про вплив: Інтегрований звіт про прибутки та збитки та Інтегрований збалансований звіт і три його похідні: Звіт про створення цінності для стейкхолдерів (здатність створювати цінність для суспільства та стейкхолдерів), Звіт про сталий розвиток для зовнішніх витрат (діяти стало, працюючи в межах планетарних та соціальних кордонів) та Звіт про сталий розвиток для внеску в ЦСР (робити внесок у сталий розвиток відповідно до ЦСР) (Impact Economy Foundation, 2022).

Відомі дослідження, присвячені пов'язаним інформаційним практикам, наприклад аудиту та підтвердженню ESG інформації, системам балів, рейтингам, інвестиційним рейтингам та аналітиці, які виходять за рамки цього огляду літератури і мають бути розглянуті в подальших дослідженнях інформаційних практик.

Мета дослідження – надати цілісне уявлення про інформаційні практики ESG та запропонувати теоретичні висновки і практичні шляхи їхньої трансформації, насамперед бухгалтерського обліку та ESG-звітності, для створення прозорого інформаційного середовища для сталого розвитку.

Методологія

З огляду на високий рівень наукової зацікавленості різноманітність досліджень та питань, що розглядаються у сфері сталого розвитку, мета дослідження – проаналізувати інформаційні, контрольні та інші пов'язані практики, щоби виявити невідповідність між інформацією, необхідною стейкхолдерам для прийняття рішень, і тією, що практично генерується в поточному середовищі. Це передбачає вивчення, узагальнення та інтерпретацію даних з відкритих джерел, таких як односпрямовані дослідження, бази даних нефінансової звітності та ESG-рейтингів, програмні документи, системи й стандарти звітності зі сталого розвитку, професійна аудиторська аналітика та інші. Для обробки даних використовувалися тематичний, логічний і порівняльний аналізи. Теоретична основа дослідження здебільшого ґрунтувалася на відповідних теоріях бухгалтерського обліку, зокрема на інтерпретаційній парадигмі. Для оцінювання можливого впливу нового порядку денного на методологію бухгалтерського обліку використовувалися теорії збалансованості в поєднанні з такими основними методами бухгалтерського обліку, як рахунки й звітність. Застосовані методи базувалися на загальнонаукових знаннях, аналізі та синтезі, порівнянні й оцінюванні причинно-наслідкових зв'язків. У цьому дослідженні використано якісний підхід, оскільки він дає змогу проаналізувати еволюцію бухгалтерського обліку й корпоративної звітності зі сталого розвитку в часі, оцінити потенціал інформаційних практик щодо надання необхідної інформації та запропонувати модернізацію побудови бухгалтерського обліку й звітності в контексті ESG-середовища.

Результати дослідження

Аналіз інформаційних, контрольних практик, задіяних в управлінні сталим розвитком, визначає концепцію системи інформаційного забезпечення сталого розвитку, що охоплює декілька послідовних та паралельних інформаційних практик. Такі практики забезпечують не лише збір, обробку, представлення, верифікацію та інтерпретацію ESG-даних, а й комунікацію зі стейкхолдерами, фокусуючись на сферах уваги керівництва та забезпечують проактивну модель управління сталим розвитком. Комплексна система забезпечення інформацією та контролем у сфері сталого розвитку має бути побудована як ланцюг послідовних взаємодоповнених цільових процесів. Залучивши процес прийняття рішень у цю систему, її можна розглядати як цикл зі зворотним зв'язком для отримання нової ESG-інформації, необхідної на наступному етапі прийняття рішень у межах управління сталим розвитком. Аналіз інформаційних практик, які переважно застосовуються в процесі

управління ESG для забезпечення потреб стейкхолдерів, а також дослідження передумов їхнього подальшого розвитку свідчать про відсутність цілісного підходу до цієї системи. На рис. 2 надано авторське бачення основних інформаційних практик, що застосовуються в управлінні ESG.

Побудова системи інформаційного забезпечення має відповідати актуальним тенденціям ESG-управління, найважливішими з яких є забезпечення прозорості та оперативності прийняття рішень, а також можливість оцінювати вплив компаній на сукупний капітал і створення середньо- й довгострокової вартості.

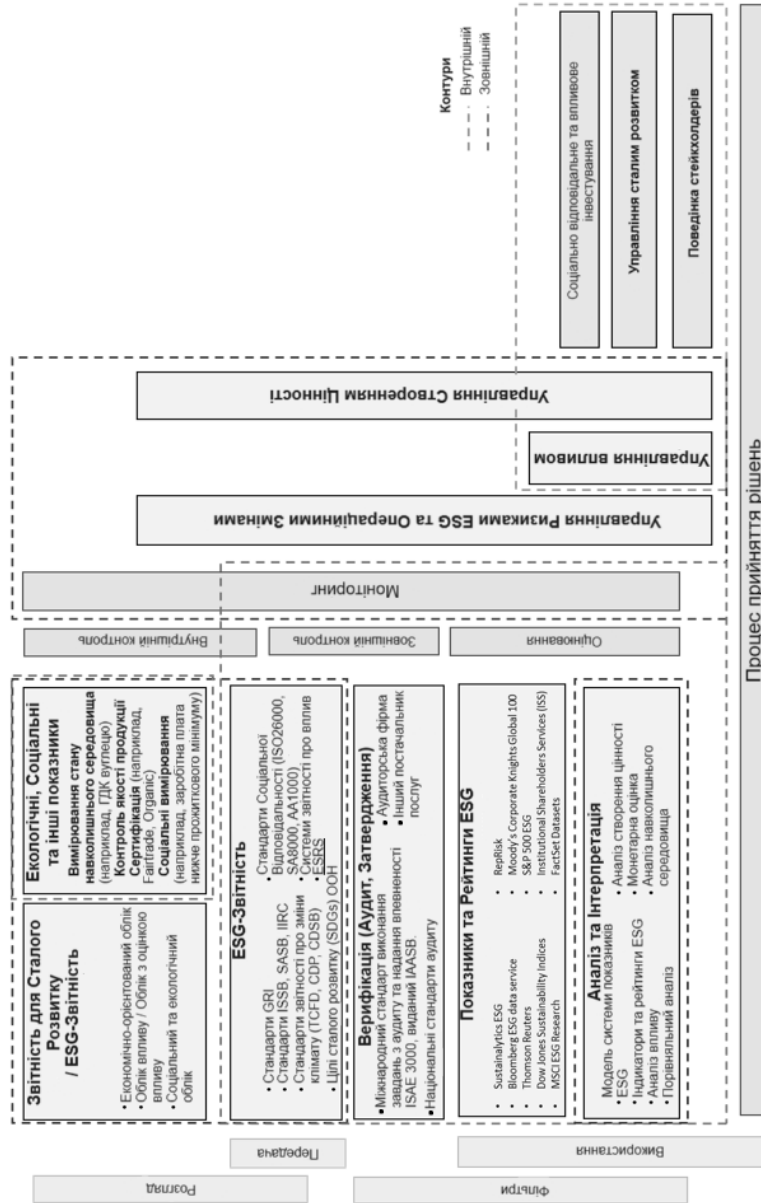
Для забезпечення ефективності цієї системи вона має ґрунтуватись на таких основних принципах та інформаційних вимогах:

- подвійна суттєвість для прийняття як фінансових, так і нефінансових рішень для всіх стейкхолдерів;
- послідовність і взаємозв'язок включених практик;
- прозорість, нейтральність, неупередженість наданої інформації;
- мультидисциплінарність, академічна відкритість та постійне вдосконалення;
- відмова від формальних кордонів у предметній області й методології, що використовується (релевантність, як головний критерій корисності інформації);
- вимірювання впливу організації, оцінка впливу на загальний обсяг залученого капіталу та створення цінності;
- довгострокове охоплення впливу та наслідків взаємодії, підходи до життєвого циклу програми і ланцюжка створення цінності;
- співмірність та відповідність інформації, можливість використання метрик, монетарна / немонетарна система оцінювання;
- верифікованість інформації й об'єктивність контролю.

Інформаційна практика бухгалтерського обліку все ще відіграє значну роль у наданні інформації для оцінювання створення вартості, але її методологія потребує суттєвого перегляду. Згідно з інтерпретаційною парадигмою, бухгалтерський облік дає змогу конструювати соціально-економічну реальність, а не просто відображати її. ESG-облік – це динамічна інформаційна сфера, яка швидко розвивається, має міждисциплінарний та мультипарадигмальний характер, пов'язана з такими практиками, як внутрішній контроль, управлінська аналітика, прогнозування, соціальні та екологічні виміри, управління людською поведінкою тощо, і є різною мірою внутрішньодисциплінарною.

Рисунок 2

Інформаційні та контрольні практики в ESG-управлінні

Джерело: розроблено автором.

Водночас такий облік може бути по-різному структурованим або зосередженим на наданні інформації для звітних чи аналітичних систем і охоплювати облік впливу, екологічний, соціальний облік, облік матеріальних потоків і витрат, калькуляцію витрат життєвого циклу або ланцюжка створення вартості, ESG-управлінський облік, економічно орієнтований облік та інші вже усталені чи нові типи. ESG-облік розширює свою методологію завдяки залученню передових знань з наук про сталий розвиток, починаючи з оперування великими обсягами нефінансової інформації, отриманої з широкого кола джерел.

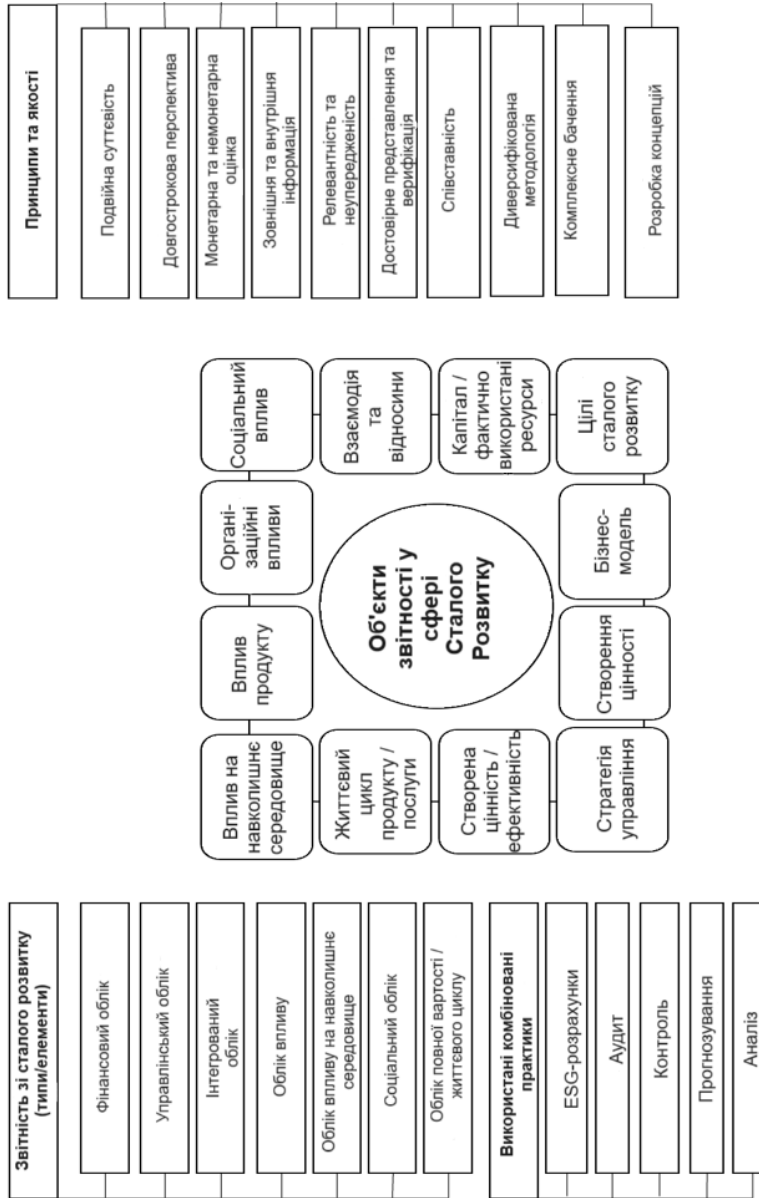
Ґрунтуючись на академічних та практичних знаннях, ми можемо визначити такі основні компоненти ESG-обліку (рис. 3):

- облік впливу для надання інформації щодо продукції, організації, навколишнього середовища, соціальної сфери та добробуту людей, опису шляхів впливу та його вимірювання;
- облік внеску суб'єкта господарювання у досягнення Цілей сталого розвитку;
- інтегрований облік здатності компанії створювати вартість, втілену в капіталі (фінансовому, виробничому, інтелектуальному, людському, соціальних відносин та природному), впливаючи на зовнішнє середовище та капітал під час своєї діяльності;
- облік повного ланцюга створення вартості суб'єкта господарювання, який охоплює його діяльність та відносини (у т. ч. видобуток, власне виробництво та збут) для створення його продукції від початкового проекту до виробництва, постачання, споживання, закінчення терміну експлуатації;
- бухгалтерський облік, що зосереджується на економічних, соціальних та екологічних взаємозв'язках і впливах суб'єкта господарювання.

Завдяки семантиці ESG виникли нові об'єкти обліку, такі як весь задіяний капітал, впливи та взаємодії, їхні наслідки в довгостроковій перспективі, повний ланцюжок створення вартості та життєвий цикл продукту, бізнес-модель, питання управління (стратегія, взаємодія зі стейкхолдерами, етика і добросовісність управлінської команди, підходи до менеджменту). Розширюється зміст звичайних об'єктів бухгалтерського обліку (активи, капітал, зобов'язання та результати діяльності). Так, можна визначити актив як ресурс, що відіграє роль засобу або можливості для досягнення чогось, його вартість не завжди є грошовою, відомі інші види корисності (екологічна, гуманітарна тощо).

Рисунок 3

Основні компоненти бухгалтерського обліку сталого розвитку

Джерело: розроблено автором.

На зміну праву власності приходять права доступу / користування / отримання певного блага, втіленого в ньому (у вигляді зобов'язань і добровільних обтяжень). Наприклад, еволюція концепції активів відбулась у кілька етапів: від збалансовано представлених і контрольованих ресурсів до наявних і використовуваних (рис. 4).

Рисунок 4

Еволюція концепції «активів» в ESG-обліку

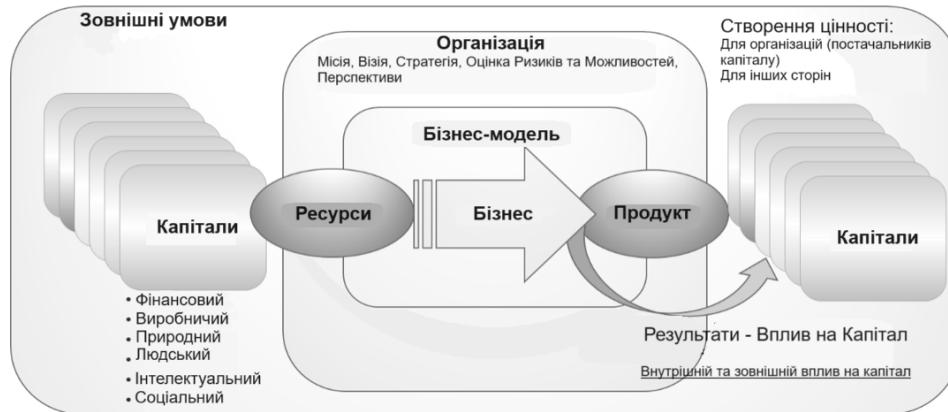
Джерело: розроблено автором.

Крім того, порядок денний ESG ставить на перший план нові види об'єктів обліку (викиди вуглецю, які перетворились на популярні активи для торгівлі, або «застрягли» кліматичні активи, які зазвичай вважаються активами, однак схильні до високого рівня ризику через знецінення та втрату).

Модель створення вартості в порядку денному ESG відповідає концепції інтегрованої звітності (IFRS Foundation, 2021), а нещодавно розроблено звітність з обліку впливу (International Foundation for Valuing Impacts, 2024). Вважаємо, що її можна використати для оновлення об'єктів обліку, методології та інформаційних результатів (рис. 5).

Рисунок 5

Модель створення вартості

Джерело: розроблено автором на основі IFRS Foundation (2021).

Результати створення вартості, розподілені в часі та втілені в різних видах капіталу організації, забезпечуються сукупністю джерел, пов'язаних як з її фінансовими відносинами, так і з нефінансовими зобов'язаннями перед суспільством, зумовленими гуманітарними цінностями та етичними нормами. Наприклад, модель балансу може виглядати так, як продемонстровано на рис. 6.

Організаційна звітність забезпечує передачу інформації, комунікацію та вплив на ринки і реакцію зацікавлених сторін. «Відповідальна» корпоративна звітність охоплює широкий спектр інформації, що передається, вона структурує сфери управлінської уваги, оцінки ризиків та їх пом'якшення. Ідея гармонізації нефінансової звітності все ще дискусійна, але можна однозначно стверджувати, що, незважаючи на втому від звітності і складність для суб'єктів звітування у виборі та застосуванні відповідних практик і систем, широке інформаційне охоплення дає змогу краще оцінити поточну ситуацію у сфері ESG.

Системи звітності зі сталого розвитку й ESG можна охарактеризувати за такими ознаками – користувачами, тобто суттєвістю, характером інформації, галузевою специфікою і охопленням тем. Перелік варто доповнити характеристиками комплексного чи блочного типу результатів, а також можливістю їх узагальнення в одному інтегрованому висновку.

Рисунок 6

Рекомендована модель балансу для ESG-обліку

<i>Ресурси, що походять від капіталу з метою використання у створенні цінності</i>	<i>Зобов'язання перед власниками / утримувачами цих капіталів</i>
Фінансовий капітал (монетарні та немонетарні активи)	Юридичні зобов'язання перед постачальниками фінансового капіталу (власниками, кредиторами)
Виробничий капітал (виробничі активи)	
Інтелектуальний капітал (капітал знань та інтелекту)	Юридичні зобов'язання перед суспільством, його окремими групами, інститутами та суб'єктами
Людський капітал (людські ресурси - навички, досвід, кваліфікація, взаємодія, розвиток)	
Соціальний капітал (соціальні та репутаційні активи)	
Природний капітал (природні ресурси, що використовуються)	Зобов'язання перед постачальниками будь-якого виду капіталу, взяті на себе добровільно (обтяження або соціальний обов'язок)

ΔКапітали   Вплив на капітали   ΔОбов'язки

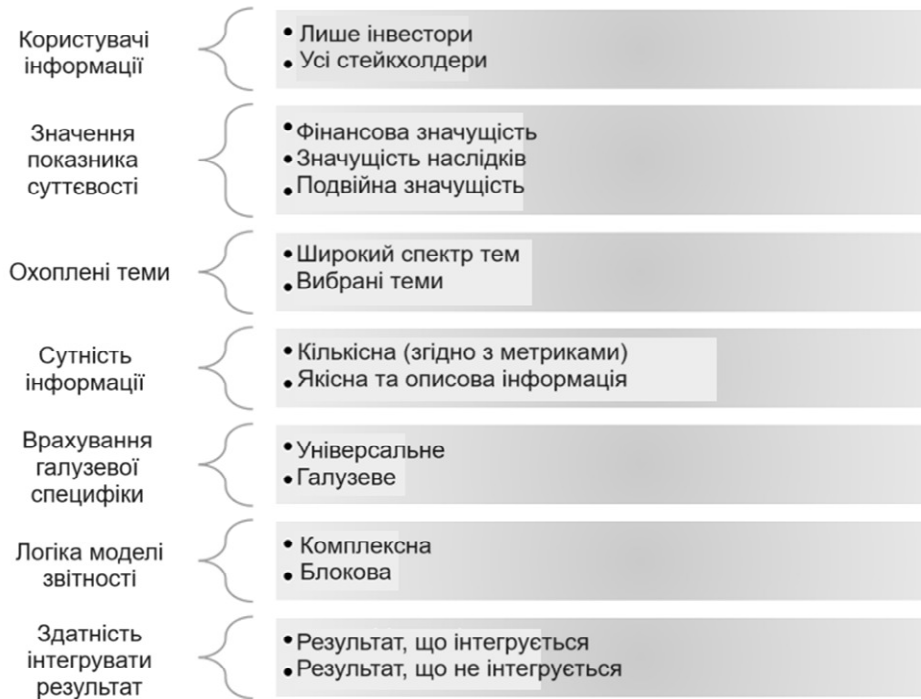
Джерело: розроблено автором.

Прикладом звітності з комплексним результатом є інтегрований звіт, який вказує на здатність компанії створювати цінність, водночас більша частина звітів зі сталого розвитку надає інформацію за різними тематичними блоками. Інтегрована звітність дає змогу узагальнити отримані дані, на відміну від ESG-звітів інших систем, які мають неінтегровані результати. На рис. 7 наведено запропоновану класифікацію систем звітності ESG.

Таким чином, на основі відмінних рис можна поділити численні ESG-звіти на базові моделі: модель «Bottom Lines» (Підсумки), що охоплює набір ESG-індикаторів (наприклад, звітність GRI), та модель впливу на капітал і створення вартості (наприклад, інтегрована звітність). Оскільки поняття моделі звітності не є загальноживаним, можна визначити її як логічну побудову «взаємопов'язаної системи фінансових і нефінансових показників та пояснень, що дає можливість оцінити внесок компанії у сталий розвиток, її вплив на всі види капіталу, залучені до створення вартості» (Odintsova, 2023).

Рисунок 7

Класифікація систем звітності ESG

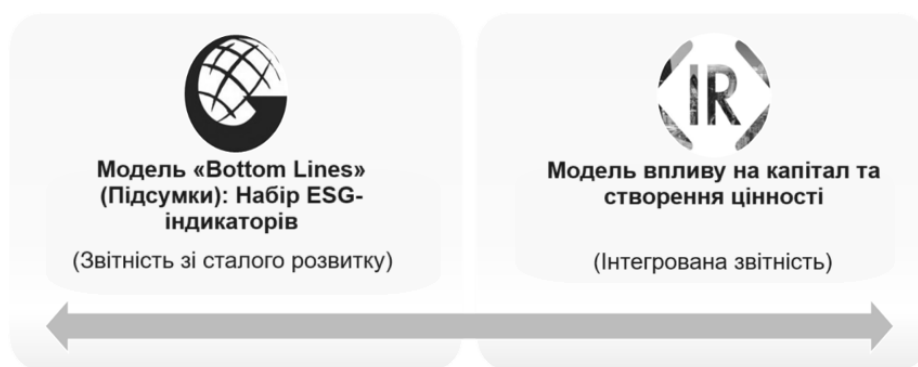
Джерело: розроблено автором.

Перша модель, що ґрунтується переважно на суттєвості впливу, використовує логічну систему блоків інформації з неінтегрованим виходом, спрямовану на широке коло стейкхолдерів для розкриття впливу організації на природу та суспільство. Такий підхід використовує різне охоплення тем і показників, застосовується в різноманітних системах звітності зі сталого розвитку / корпоративної відповідальності. Друга модель більш орієнтована на постачальників фінансового капіталу, однак надає комплексне бачення перспектив бізнесу. Ґрунтуючись на фінансовій суттєвості, така звітність вказує на відповідні драйвери створення вартості. Інтегрована звітність базується на трьох основних концепціях: залучені капітали, що зазнають впливу організації, бізнес-модель, яка трансформує ресурси в продукти та результати, а також здатність створювати цінність під їхнім впливом. З погляду Міжнародної концептуальної системи інтегрованої звітності інтегрований звіт – це «стигле

повідомлення про те, як стратегія, управління, результати діяльності й перспективи організації в контексті її зовнішнього середовища призводять до створення, збереження або розмивання вартості в короткостроковій, середньостроковій і довгостроковій перспективах» (IFRS Foundation, 2021). Схему двох визначених базових моделей звітності зображено на рис. 8.

Рисунок 8

Дві моделі звітності ESG

Джерело: розроблено автором.

Обидві моделі ESG-звітності мають певні переваги, які не перетинаються, і обидві мають використовуватися в проактивному управлінні сталим розвитком. Звітність як інформативна й комунікативна практика забезпечує збір даних та побудову «клієнтоорієнтованого» підходу до управління реакцією стейкхолдерів і ринку на надану інформацію. Це належить до конструктивістської методології в інтерпретаційній парадигмі бухгалтерського обліку, що розглядає формування реальності за допомогою інформації. Процес збору й опрацювання ESG-даних формує паралельні цілі, спрямовані на створення стійкої вартості та контроль ESG-ризиків. Така практика відображає нефінансові сфери управління та платформи створення вартості, а також оновлює семантику управління, трансформуючи критерії ефективності бізнесу у вплив на показники капіталу та відповідні драйвери. Вказаний підхід дає змогу спрогнозувати реакцію ринку, суспільства, інституцій та органів влади й виокремити сфери ESG-управління.

Спільною рисою вищевказаних моделей є акцент на створенні цінності (ESG-цінності), а також чіткий фінансовий намір залучити інвесторів через капіталізацію репутації. Це означає, що нефінансова ESG-звітність використовує дизайн фінансових цілей. Розвиваючи таку практику, необхідно уникати фінансових моделей, що походять із традиційної звітності, натомість використовувати ідею бухгалтерського обліку як соціальної практики та інтерпретаційної парадигми. Проте, щоб зробити звітність інструментом управління сталим розвитком, потрібно уникати фінансових стереотипів в основі цієї ідеї. Це може зробити вплив ESG-звітності не реактивним, а проактивним і використовувати її для стимулювання управління сталим розвитком та відповідальної поведінки основних акторів.

Практичне застосування

Результати дослідження можна застосовувати для побудови цілісної системи інформаційного забезпечення ESG-управління. Рекомендації щодо трансформації обліку та звітності можна використати у програмних, рекомендаційних та нормативних документах, що структурують інформаційне поле сталого розвитку.

Висновки

Інформаційні та контрольні практики, що спрямовані на забезпечення сталого управління, охоплюють широкий спектр фінансових, управлінських та інформаційних питань, а не лише інформацію, що надається особам, які приймають рішення, та широкому колу зацікавлених сторін. Це призвело до появи нових підходів, що забезпечують управління сталим розвитком, створення «зеленої» вартості та відповідальне інвестування, формуючи інтегроване мислення і рух до суспільного прогресу й сталого майбутнього.

Систему забезпечення інформацією і контролем у сфері сталого розвитку можна розглядати як послідовні, цілеспрямовані процеси, яким властиве взаємозабезпечення, а також, які охоплюють облік сталого розвитку, ESG-вимірювання, верифікацію (запевнення), рейтингування та аналіз, а з урахуванням включення в цю систему процесу прийняття рішень – її можна вважати загальною системою управління у сфері сталого розвитку. Враховуючи важливість усіх елементів цієї системи інформаційно-контрольної підтримки управління сталим розвитком, вважаємо, що основними генеруючими елементами є облік і звітність, саме їм ми приділили найбільшу увагу в цій статті.

Бухгалтерський облік в ESG-порядку денному є головною міждисциплінарною інформаційною практикою, що стрімко розвивається. Вона пов'язана з внутрішнім контролем, управлінською аналітикою, соціальними й екологічними вимірами та охоплює облік впливу, облік внеску в досягнення Цілей сталого розвитку, інтегрований облік, облік системи створення вартості та облік життєвого циклу продукту. Управління сталим розвитком суттєво впливає на бухгалтерський облік, розширюючи його предметне поле, базові поняття, кількість об'єктів, критерії їх визнання, а також роблячи багатомірними показники діяльності бізнесу.

Аналіз поширених систем звітності показав, що вони можуть відрізнятися за багатьма параметрами (користувачі, значення суттєвості, деталізація, охоплення тематики тощо), але найголовніша відмінність полягає в базовій інформаційній моделі звітності, яка охоплює або кілька «підсумкових» ESG-індикаторів, чи загалом комплексну модель створення вартості. Спільною рисою обох моделей є спочатку закладений у звітність акцент на створенні цінності (в даному випадку ESG-цінності), а також чіткий фінансовий намір залучити інвесторів за рахунок капіталізації репутації. Це означає, що навіть нефінансова ESG-звітність використовує фінансові моделі. Розвиваючи цю практику, необхідно уникати фінансових моделей, що виникли в традиційній звітності, натомість використовуючи ідею бухгалтерського обліку як соціальної практики та інтерпретаційної парадигми. Згідно з аналізом двох основних моделей ESG-звітності, їхні певні переваги не перетинаються і обидві потрібно використовувати в проактивному управлінні сталим розвитком. Рекомендований підхід дасть змогу не лише спрогнозувати реакцію та поведінку ринку, суспільства, інституцій та органів влади, а й виокремити сфери, які важливі для ESG-управління та управління ризиками.

Список використаної літератури

- Ahmad, H., Yaqub, M., Lee, S. (2023) Environmental-, social-, and governance-related factors for business investment and sustainability: a scientometric review of global trends. *Environment, development and Sustainability*, (26), 2965–2987 <https://doi.org/10.1007/s10668-023-02921-x>
- Arjalies, D.-L., Mundy, J. (2013). The use of management control systems to manage CSR strategy: A levers of control perspective. *Management Accounting Research*, 24(4), 284–300. <https://doi.org/10.1016/j.mar.2013.06.003>
- Arvidsson, S., Dumay, J. (2022). Corporate ESG reporting quantity, quality, and performance: Where to now for environmental policy and practice? *Business Strategy and the Environment*, 31(3), 1091. <https://doi.org/10.1002/bse.2937>

- Babič, S., Biloslavo, R., Kodric, B. (2023). Relationship Between Environmental Reports and Environmental Performance: A Case of the Processing Industry in the Republic of Slovenia. *Organizacija*, 56, 309–323. <https://doi.org/10.2478/orga-2023-0021>
- Bankrate, (2023). *ESG investing statistics*. URL: <https://www.bankrate.com/investing/esg-investing-statistics/>
- Bebbington, J., Gray, R., Hibbitt, C., Kirk, E. (2001). *Full cost accounting: an agenda for action*. (ACCA research report; No. 73). Certified Accountants Educational Trust. URL: https://dundee-primo.hosted.exlibrisgroup.com/permalink/f/3k4lla/44DUN_ALMA_DS2146118060002991
- Bebbington, J.; Larrinaga, C. (2014). Accounting and sustainable development: An exploration. *Accounting, Organizations and Society*, 39(6), 395–413. <https://doi.org/10.1016/j.aos.2014.01.003>
- Bebbington, J., Russell, S., Thomson, I. (2017). Accounting and sustainable development: Reflections and propositions. *Crit. Perspect. Account.*, 48, 21–34. URL: <https://doi.org/10.1016/j.cpa.2017.06.002>
- Bebbington, J., Unerman, J., O'Dwyer, B. (Eds.). (2014). *Sustainability accounting and accountability* (2nd ed.) Abingdon: Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315848419>
- Bloomberg (2023). *ESG assets may hit \$53 trillion by 2025, a third of global AUM*. [Accessed 20.12.2023]. URL: <https://www.bloomberg.com/professional/blog/esg-assets-may-hit-53-trillion-by-2025-a-third-of-global-aum/>
- Bouten, L., Hoozee, S. (2013). *On the interplay between environmental reporting and management accounting*. *Management Accounting Research*, 24(4), 333–348. <https://doi.org/10.1016/j.mar.2013.06.005>
- Buhr, N. (2007). Histories and rationales for sustainability reporting. In J. Unerman, J. Bebbington, & B. O'Dwyer (Eds.), *Sustainability accounting and accountability* (pp. 57–69). Abingdon: Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203815281>
- Capital Group, (2023). *Shining a light on ESG attitudes and adoption*. URL: <https://www.capitalgroup.com/institutional/investments/esg/perspectives/esg-global-study.html>
- Chan, K. M., Boyd, D. R, Gould, R. K, et al. (2020). Levers and Leverage Points for Pathways to Sustainability. *People and Nature*, (2), 693–717. <https://doi.org/10.1002/pan3.10124>
- Chetanraj, D.B., Kumar, J.P.S. (2023). Forty-Seven Years of Environmental Management Accounting Research: A Bibliometric Analysis. *Journal of Environmental Management & Tourism*, 14(5), 2207–2241. [https://doi.org/10.14505/jemt.v14.5\(69\).05](https://doi.org/10.14505/jemt.v14.5(69).05)

- Chopra, S.S.; Senadheera, S.S.; Dissanayake, P.D.; Withana, P.A.; Chib, R.; Rhee, J.H.; Ok, Y.S. (2024). Navigating the Challenges of Environmental, Social, and Governance (ESG) Reporting: The Path to Broader Sustainable Development. *Sustainability*, 16 (2), 606. <https://doi.org/10.3390/su16020606>
- Contrafatto, M., Burns, J. (2013). Social and environmental accounting, organizational change and management accounting: A processual view. *Management Accounting Research*, 24(4), 349–366. <https://doi.org/10.1016/j.mar.2013.10.004>
- Dasanayaka, C.H., Murphy, D.F., Nagirikandalage, P., & Abeykoon, C. (2021). The application of management accounting practices towards the sustainable development of family businesses: A critical review. *Cleaner Environmental Systems*. <https://doi.org/10.1016/j.cesys.2021.100064>
- Deegan, C. (2014). *An overview of legitimacy theory as applied within the social and environmental accounting literature*. In J. Bebbington, J. Unerman, & B. O'Dwyer (Eds.), *Sustainability accounting and accountability* (2nd ed., pp. 248–272). Abingdon: Routledge <https://doi.org/10.4324/9781315848419>
- Deloitte. Globally Consistent ESG Reporting. (2023). URL: <https://www.deloitte.com/global/en/about/people/social-responsibility/globally-consistent-esg-reporting.html>
- Dewi, A., Widyawati, L., (2023). *The Relationship between Sustainability Performance and Financial Performance with External Assurance as the Moderating Variable in Indonesian Listed Companies*. IOP Conference Series. Earth and Environmental Science, 1199(1), 012–025. <https://doi.org/10.1088/1755-1315/1199/1/012025>
- Esty, D. C., Cort T. (2020). *Values at Work: Sustainable Investing and ESG Reporting*. Springer International Publishing: Palgrave Macmillan <https://doi.org/10.1007/978-3-030-55613-6>
- Ernst & Young (2022). *How can corporate reporting bridge the ESG trust gap?* [Accessed: 10.11.2023]. Available from Internet: https://assets.ey.com/content/dam/ey-sites/ey-com/en_gl/topics/assurance/assurance-pdfs/ey-global-reporting-survey-report-2022.pdf
- Fadhel, A., Panella, K., Rouen, E. Serafeim, G. (2021). *Accounting for Employment Impact at Scale*/ Harvard Business School Accounting & Management Unit Working Paper No. 22-018. <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3925248>
- Fleaca, B.; Fleaca, E.; Corocaescu, M. (2023). Sustainability information – analysis of current trends in sustainability monitoring & reporting. *Entrepreneurship and Sustainability Issues*, 10 (3), 274–287. [https://doi.org/10.9770/jesi.2023.10.3\(18\)](https://doi.org/10.9770/jesi.2023.10.3(18))
- Freiberg, D., Panella, K. Serafeim, G., Zochowski, R. (2021). *Accounting for Organizational Employment Impact*. Harvard Business School Accounting

& Management Unit Working Paper No. 21-050. <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3707740>

- Governance and Accountability Institute (2022). *New G&A Institute Research Shows Sustainability Reporting by Largest U.S. Public Companies Reached All-Time Highs in 2021*. URL: <https://www.globenewswire.com/en/news-release/2022/11/16/2557344/0/en/New-G-A-Institute-Research-Shows-Sustainability-Reporting-by-Largest-U-S-Public-Companies-Reached-All-Time-Highs-in-2021.html>
- Gray, R. (2010). Is accounting for sustainability accounting for sustainability and how would we know? An exploration of narratives of organizations and the planet. *Accounting, Organizations and Society*, 35(1), 47–62. <http://dx.doi.org/10.1016/j.aos.2009.04.006>
- Gray, R. (2010). Is accounting for sustainability accounting for sustainability...and how would we know? An exploration of narratives of organizations and the planet. *Accounting, Organ. Soc.* 35(1), 47–62. <https://doi.org/10.1016/j.aos.2009.04.006>
- Gray, R., Bebbington, J., & Gray, S. (2010). *Social and environmental accounting* (Vols. I–IV). London: Sage. ISBN: 9781848601697
- Gray, R. Laughlin, R. (2012), «It was 20 years ago today: Sgt Pepper, Accounting, Auditing & Accountability Journal, green accounting, and the Blue Meanies», *Accounting, Auditing & Accountability Journal*. 25(2), 228–255. <https://doi.org/10.1108/09513571211198755>
- Gray, R., Walters, D., Bebbington, J., Thompson, I. (1995). The greening of enterprise: An exploration of the (NON) role of environmental accounting and environmental accountants in organizational change. *Crit. Perspect. Account.*, vol. 6, no. 3, 211–239. <https://doi.org/10.1006/cprac.1995.1021>
- Guenther, E., Endrikat J., and Guenther, T. W. (2016). Environmental management control systems: a conceptualization and a review of the empirical evidence. *J. Clean. Prod.* 136: 147–171. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2016.02.043>
- Haider, M.B., Kimitaka, N. (2020). *Views of corporate managers on assurance of sustainability reporting: evidence from Japan*. *International Journal of Disclosure and Governance*, 17(1), 1-19. <https://doi.org/10.1057/s41310-019-00070-0>
- Halper J., Grieve D., Shriver, T., Cadwalader (2022). *ESG Ratings: A Call for Greater Transparency and Precision*. URL: <https://corpgov.law.harvard.edu/2022/11/10/esg-ratings-a-call-for-greater-transparency-and-precision/>
- Hopwood, A. G., Unerman, J., & Fries, J. (Eds.). (2010). *Accounting for sustainability: Practical insights*. London: Earthscan <https://doi.org/10.4324/9781849776332>

- IFRS Foundation (2022). *The growing momentum for integrated reporting: Part 1*. URL: <https://www.integratedreporting.org/news/the-growing-momentum-for-integrated-reporting-part-1/>
- Impact Economy Foundation (2022). *Impact-Weighted Accounts Framework*. URL: <https://impacteconomyfoundation.org/impactweightedaccountsframework/impact-weighted-accounts-framework-document/>
- In, S. Y.; Rook, D., Monk, A. (2019). Integrating Alternative Data (Also Known as ESG Data) in Investment Decision Making. *Global Economic Review*, 48(3), 237–260. <https://doi.org/10.1080/1226508X.2019.1643059>
- IFRS Foundation (2021). *Integrated Reporting Framework*. URL: <https://integratedreporting.ifrs.org/international-framework-downloads/>
- International Federation of Accountants (2023). *The State of Play: Sustainability Disclosure & Assurance 2019-2021, Trends & Analysis*. URL: <https://www.ifac.org/knowledge-gateway/contributing-global-economy/publications/state-play-sustainability-disclosure-assurance-2019-2021-trends-analysis>
- International Foundation for Valuing Impacts (2024). *General Methodology 1: Conceptual Framework for Impact Accounting*. URL: <https://ifvi.org/research/methodology-development/general-methodology-1/>
- Jovanovic, D., & Jovanovic, N. (2022). Corporate Governance Challenges in Relation to the ESG Reporting. *InterEULawEast: Journal For the International and European Law, Economics and Market Integrations*. 9(2), 269-287. <https://doi.org/10.22598/iele.2022.9.2.9>
- Kareiva, P. M., McNally, B.W., McCormick, S., Miller, T. & Ruckelshaus, M. (2015). Improving global environmental management with standard corporate reporting. *Perspective. Social Science*. Vol. 112 (24), 7375-7382 <https://doi.org/10.1073/pnas.1408120111>
- Keller, D. Panella, K. Serafeim, G. (2022). *A Conceptualization of Sub-Living Wages: Liabilities, Leverage, and Risk*. Harvard Business School Accounting & Management Unit Working Paper No. 22-076. <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.4137565>
- KPMG (2021). *CEO Outlook 2021: Optimism is back in the boardroom*. URL: <https://kpmg.com/xx/en/home/insights/2021/08/kpmg-2021-ceo-outlook.html>
- Luque-Vílchez, M., Gómez-Limón, J.A., Guerrero-Baena, M.D., Rodríguez-Gutiérrez, P. (2023) Deconstructing corporate environmental, social, and governance performance: heterogeneous stakeholder preferences in the food industry. *Sustainable Development*, 31 (3), 1845-1860. <https://doi.org/10.1002/sd.2488>

- Maas, K., Schaltegger, S., Crutzen, N. (2016). Integrating corporate sustainability assessment, management accounting, control, and reporting. *Journal of Cleaner Production*, (136A), 237-248 <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2016.05.008>
- Milne, M. J., Gray, R. (2013). W(h)ither Ecology? The triple bottom line, the global reporting initiative, and corporate sustainability reporting. *Journal of Business Ethics*, 118, 13–29. URL: <https://link.springer.com/article/10.1007/s10551-012-1543-8>
- Moore, D. (2013). Sustainability, institutionalization and the duality of structure: The role of context and strategic factors. *Management Accounting Research*, 24(4), 367–387. <https://doi.org/10.1016/j.mar.2013.06.006>
- Mordor Intelligence. ESG Rating Services Market Size. (2024). URL: <https://www.mordorintelligence.com/industry-reports/esg-rating-services-market/market-size>
- Odintsova, T. (2024). Accounting Transformation for ESG Reporting in The Sustainability Agenda. *SCIREA Journal of Economics*. 9 (1), 1–21. [10.54647/economics790433](https://doi.org/10.54647/economics790433)
- Official Journal of the European Union (2023). Directive 2013/34/EU of the European Parliament and the Council as regards sustainability reporting standards of 31 July 2023. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/TXT/?uri=CELEX:32023R2772>
- Pasko, O., Chen, F., Oriekhova, A., Brychko, A. & Shalyhina, I. (2021). Mapping the Literature on Sustainability Reporting: A Bibliometric Analysis Grounded in Scopus and Web of Science Core Collection. *European Journal of Sustainable Development*, 10(1), 303–322. <https://doi.org/10.14207/ejsd.2021.v10n1p303>
- Peng, C. W., & Yang, M. L. (2014). The effect of corporate social performance on financial performance: The moderating effect of ownership concentration. *Journal of Business Ethics*, 123, 171–182. <https://doi.org/10.1007/s10551-013-1809-9>
- PwC: 'Only 29% of investors say current company reporting adequately describes ESG's impact on business performance'. (2021). URL: <https://www.pwc.com/gx/en/news-room/press-releases/2021/pwc-esg-investor-survey-2021-full-report.html>
- Radhouane, I., Nekhili, M., Nagati, H. and Paché, G. (2020). *Is voluntary external assurance relevant for the valuation of environmental reporting by firms in environmentally sensitive industries?* *Sustainability Accounting, Management and Policy Journal*, 11(1), 65–98. <https://doi.org/10.1108/SAMPJ-06-2018-0158>
- Rawhouser, H., Cummings, M., Newbert, S. L. (2019). Social Impact Measurement: Current Approaches and Future Directions for Social

- Entrepreneurship Research. *Entrepreneurship Theory and Practice*, 43(1), 82-115. <https://doi.org/10.1177/1042258717727718>
- Rodrigue, M., Magnan, M., & Boulianne, E. (2013). Stakeholders' influence on environmental strategy and performance indicators: A managerial perspective. *Management Accounting Research*, 24(4), 301-316. <https://doi.org/10.1016/j.mar.2013.06.004>
- Salazar J. de J., Husted B. W., Biehl M. (2012) Thoughts on the evaluation of corporate social performance through projects. *Journal of Business Ethics* 105(2): 175-186. <https://doi.org/10.1007/S10551-011-0957-Z>
- Sandberg, H., Alnoor, A., Tiberius, V. (2022) Environmental, social, and governance ratings and financial performance: evidence from the European food industry. *Business Strategy and the Environment*, 32 (4), 2471-2489. <https://doi.org/10.1002/bse.3259>
- Schaltegger, S., Gibassier, D., Zvedov, D. (2013) Is Environmental Management Accounting a Discipline? A Bibliometric Literature Review. *Meditari Accountancy Research*, 21(1), 4-31, URL: <https://ssrn.com/abstract=2294992>
- Serafeim, G. Trinh, K. (2020). *A Framework for Product Impact-Weighted Accounts*. Harvard Business School Accounting & Management Unit Working Paper No. 20-076. <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3532472>
- de Souza Barbosa, A., da Silva, M.C.B.C., da Silva, L.B. et al. (2023). Integration of Environmental, Social, and Governance (ESG) criteria: their impacts on corporate sustainability performance. *Humanities and Social Sciences Communications*. (10) 410. <https://doi.org/10.1057/s41599-023-01919-0>
- Targeted consultation on the functioning of the ESG ratings market in the European Union and on the consideration of ESG factors in credit ratings. Summary report. (2022). URL: https://finance.ec.europa.eu/regulation-and-supervision/consultations/finance-2022-esg-ratings_en
- Thomson, I. (2014). *Mapping the terrain of sustainability and accounting for sustainability*. In J. Bebbington, J. Unerman, & B. O'dwyer (Eds.), *Sustainability accounting and accountability* (2nd ed., pp. 15-29). Abingdon: Routledge. ISBN 978-0-415-69558-9, 978-0-415-69557-2
- Unerman, J., Chapman, Ch. (2014). Academic contributions to enhancing accounting for sustainable development. *Accounting, Organizations and Society*, 39(6), 385-394. <https://doi.org/10.1016/j.aos.2014.07.003>
- Rawhouser, H., Cummings, M., & Newbert, S. L. (2019). Social Impact Measurement: Current Approaches and Future Directions for Social Entrepreneurship Research. *Entrepreneurship Theory and Practice*, 43(1), 82-115. <https://doi.org/10.1177/1042258717727718>